

Voorstel

Routing voorstel		Commissies:	
DR	d.d. 28-11-2011	Middelen,	d.d. _____
CDH	d.d. 29-11-2011	Communicatie en	_____
OR	d.d. _____	Regelgeving	_____
GO	d.d. _____	Watersysteem	d.d. _____
AB	d.d. _____	Waterkeringen en	d.d. _____
		Wegen	_____
		Waterketen	d.d. _____

Advies/voorstel aan:	Het College van Dijkgraaf en Heemraden	Registratie nr.:	201140411
Onderwerp: Grondgebonden glastuinbouw in nieuwe bestemmingsplangebied Zuilichem-Oost			
Advies/voorstel om te besluiten: Voorgesteld wordt dat het waterschap akkoord gaat met de bestemmingswijziging van het gebied Zuilichem Oost tot glastuinbouwgebied onder de voorwaarde dat het gebied wordt ingericht met een adequaat rioleringsstelsel voor de afvoer van afvalwater van glastuinbouwbedrijven. Tevens wordt voorgesteld dat het waterschap de glastuinbouwsector er op wijst dat op bedrijfsniveau aanvullende maatregelen noodzakelijk zijn om aan de toekomstige wettelijke eisen te kunnen voldoen.			
Portefeuillehouder:	A. Bassa		
Naam opsteller:	A.J. Krielen		
Doorkiesnummer:	(0344) 64 94 47		
Beleids- of beheerproduct:			
Afdeling:	Plannen		
Plannen			

Adviesnota

vergadering   Het College van Dijkgraaf en Heemraden

onderwerp   Grondgebonden glastuinbouw in nieuwe bestemmingsplangebied Zuilichem-Oost

Samenvatting

Glastuinbouw is een belangrijke economische activiteit in de Bommelerwaard. Het gebied is met name belangrijk voor de chrysantenteelt. Deze teelt wordt gekenmerkt door een relatief hoog verbruik van meststoffen en gewasbeschermingsmiddelen. De teelt van chrysanten is grondgebonden d.w.z. dat het product in de lokale bodem geteeld wordt. Bij deze teeltmethode treden onderlinge interacties op tussen teeltlaag, dieper gelegen ondergrond, grondwater en omliggend oppervlaktewater.

De meeste glastuinbouwbedrijven in de Bommelerwaard waaronder veel chrysantenbedrijven, lozen hun bedrijfsafvalwater direct op het oppervlaktewater. Al langere tijd bestaat het vermoeden dat lozingen van glastuinbouwbedrijven sterk bijdragen aan het relatief hoge aantal overschrijdingen van meststoffen en gewasbeschermingsmiddelen die in het oppervlaktewater van glastuinbouwgebieden worden aangetroffen. Daarom heeft het waterschap bij de besprekingen met de provincie Gelderland en de gemeenten Zaltbommel en Maasdriel over de inhoud van de 'Samenwerkingsovereenkomst herstructurering glastuinbouw en paddenstoelenteelt' aangedrongen op een onderzoek naar de emissie van meststoffen en gewasbeschermingsmiddelen bij chrysantenteeltbedrijven. De uitkomsten van dit onderzoek dienen te worden meegewogen bij de voorgenomen wijziging van de bestemming van het gebied Zuilichem Oost tot glastuinbouwgebied. Het onderzoek bevestigt dat er door chrysantenbedrijven, meststoffen en gewasbeschermingsmiddelen op oppervlaktewater worden geloosd en dat de omvang van de lozingen sterk wordt beïnvloed door de lokale grondwaterstand en neerslag. De uitkomsten van het onderzoek vormen een krachtig signaal aan de glastuinbouwsector om maatregelen te treffen die noodzakelijk zijn om ook de grondgebonden teelt aan de toekomstige emissie eisen te kunnen laten voldoen. Voor Waterschap Rivierenland is het onderzoek reden om met de bestemmingswijziging van Zuilichem Oost tot glastuinbouwgebied alleen akkoord te gaan onder de voorwaarde dat het gebied wordt voorzien van een adequaat rioleringsstelsel voor de inzameling en transport van het afvalwater van alle glastuinbouwbedrijven die zich in het gebied gaan vestigen

Inhoud

Inleiding

Op 27 januari 2011 is het Projectbureau Herstructurering Tuinbouw Bommelerwaard (hierna afgekort PHTB) opgericht. Het PHTB is een openbaar lichaam met als deelnemers de provincie Gelderland, gemeente Zaltbommel, gemeente Maasdriel en Waterschap Rivierenland. Het PHTB heeft tot taak uitvoering te geven aan de Samenwerkingsovereenkomst herstructurering glastuinbouw en paddenstoelenteelt Bommelerwaard (hierna afgekort SOK). In de SOK (artikel 7.15) is bepaald dat het waterschap een onderzoek uitvoert naar de effecten van lozingen door grondgebonden glastuinbouw op de kwaliteit van het oppervlaktewater. Momenteel wordt de laatste hand gelegd aan het eindrapport van het onderzoek. Het dagelijks bestuur van het PHTB wil op 26 januari aanstaande een besluit nemen ten aanzien van de indiening van een voorontwerp inpassingsplan bij Gedeputeerde Staten van Gelderland. Onderdeel van dit plan is om de bestemming van het gebied Zuilichem Oost, dat in het inpassingsplan wordt aangeduid als de magneetlocatie Zuilichem, te wijzigen in glastuinbouw. In verband hiermee wordt nu dit voorstel aan uw college ter besluitvorming voorgelegd

Enkele begrippen

Naar de aard van de teeltmethode kan in de glastuinbouw onderscheid worden gemaakt in grondgebonden teelt en substraatteelt. Bij grondgebonden teelt wordt het product in de bodem geteeld. Bij deze teeltmethode zijn onderlinge interacties tussen teeltlaag, dieper gelegen ondergrond grondwater en omliggend oppervlaktewater mogelijk. Bij substraatteelt wordt het gewas (bijv. komkommers,

tomaten) geteeld op een substraat bijvoorbeeld steenwol. Substraatteelt is dus onafhankelijk van de lokale bodem. Ruim 75% van het totale glastuinbouwareaal in Nederland is in gebruik voor de substraatteelt. Bij glastuinbouwactiviteiten kunnen diverse bedrijfsafvalwaterstromen vrijkomen die verontreinigd zijn met meststoffen en/of gewasbeschermingsmiddelen. In de substraatteelt gaat het vooral om spui-/drainwater en in de grondgebonden teelt is drainagewater de voornaamste afvalwaterstroom.

Het waarom van het emissieonderzoek

Op diverse plaatsen in het beheersgebied van Waterschap Rivierenland wordt het oppervlaktewater regelmatig onderzocht op de aanwezigheid van gewasbeschermingsmiddelen. Hieruit blijkt dat het aantal normoverschrijdingen voor deze stoffen in de glastuinbouwgebieden van de Bommelerwaard significant hoger is dan in oppervlaktewater van gebieden waar andere agrarische hoofdactiviteiten domineren zoals akkerbouw of fruitteelt. Daarom bestaat al geruime tijd het vermoeden dat de verhoogde aanwezigheid van gewasbeschermingsmiddelen een gevolg is van lozingen van bedrijfsafvalwater op lokaal oppervlaktewater door glastuinbouwbedrijven. In de onderhandelingen over de SOK heeft het waterschap aangegeven bezorgd te zijn dat een verdere uitbreiding van glastuinbouwactiviteiten op gespannen voet komt te staan met de realisering van de beoogde oppervlaktewaterkwaliteit in de Bommelerwaard.

In de SOK is daarom overeengekomen dat het waterschap een onderzoek zou uitvoeren naar de emissie van glastuinbouwbedrijven. Het onderzoek richt zich uitsluitend op de emissie vanuit de grondgebonden chrysantenteelt om de volgende redenen:

- op basis van onderzoeken die elders in het land al zijn uitgevoerd is al een goed beeld opgebouwd van de emissie van meststoffen en nutriënten door substraatbedrijven;
- in de Bommelerwaard bedraagt het teeltoppervlak voor chrysanten momenteel meer dan 50 % van het totale glasareaal in het gebied. De chrysantenteelt is daarmee veruit de belangrijkste teelt in de Bommelerwaard;
- het gebruik van meststoffen en gewasbeschermingsmiddelen in de chrysantenteelt is per oppervlakte-eenheid in vergelijking met andere gewassen relatief hoog;
- het merendeel van de chrysantenbedrijven in de Bommelerwaard is gelegen in kwelgevoelige gronden. Al geruime bestaat het vermoeden dat de combinatie van grondgebonden teelt in kwelgebieden de verspreiding van schadelijke stoffen naar het grond-/en of oppervlaktewater in de hand werkt;
- het is de verwachting dat in zowel de herstructureringsgebieden als nieuw aan te wijzen gebieden met bestemming glastuinbouw, het beschikbare areaal vooral benut zal gaan worden voor de grondgebonden glastuinbouw.

In de SOK worden twee zogenaamde magneetlocaties genoemd. De gebieden moeten 'schuifruimte' bieden in het kader van de herstructurering. De locatie Velddriel (gemeente Maasdriel) heeft al de bestemming glastuinbouw, maar er hebben zich hier tot nu toe nauwelijks glastuinbouwbedrijven gevestigd. De magneetlocatie Zuilichem (45 ha, gemeente Zaltbommel) is op dit moment nog niet bestemd als glastuinbouwgebied. Vanuit de ondernemers in de chrysantenteelt is er wel veel belangstelling voor dit gebied. Er is ruimte voor 5 kassen variërend in grootte van 6 tot 8,5 hectare. Het gebied is redelijk kwelgevoelig.

In de SOK is bepaald dat de gemeente Zaltbommel bij de vaststelling van het bestemmingsplan voor magneetlocatie Zuilichem rekening moet houden met de uitkomsten van het emissieonderzoek.

Verloop van het onderzoek

Op 26 januari 2010 is het onderzoeksvoorstel besproken met 2 vertegenwoordigers van LTO Glaskracht en een consultant van DLV-Plant. Een aantal inhoudelijke opmerkingen van de branchevertegenwoordigers hebben geleid tot aanpassingen in het projectvoorstel dat vervolgens is vastgesteld. Belangrijkste discussiepunt in het overleg was de wens van de sector dat de deelnemende bedrijven en sectorvertegenwoordigers zitting zouden krijgen in een begeleidingscommissie. Aanvankelijk is hier door het waterschap afhoudend op gereageerd omdat het verstrekken van tussentijdse informatie over de resultaten tijdens het onderzoek voor de deelnemende bedrijven wellicht aanleiding zou vormen om af te gaan wijken van de normale bedrijfsvoering. Hiermee zou de representativiteit van het onderzoek in het geding komen. Toen bleek dat er zonder vertegenwoordiging van de sector in een begeleidingscommissie geen bedrijven bereid waren om deel te nemen aan het onderzoek is het waterschap tegemoet gekomen aan de wens van de sector. Er is een begeleidingscommissie van in totaal 12 personen geformeerd. Naast de tuinders van de vier deelnemende bedrijven bestond de commissie uit nog vier vertegenwoordigers uit de tuinbouwsector (LTO, DLV-plant, STUBO). De commissie staat onder voorzitterschap van het waterschap en ook is afgesproken dat het waterschap verantwoordelijk is voor de eindredactie van het onderzoeksrapport. In de periode november 2010 t/m december 2011 zijn er in totaal 5

bijeenkomsten geweest van de commissie. Tijdens de eerste twee bijeenkomsten is er nog kort gediscussieerd over de aanpak van het onderzoek. Naar aanleiding hiervan is nog een aanpassing gedaan waarna de sector heeft ingestemd met de opzet van het onderzoek. Tijdens de daarop volgende bijeenkomsten is regelmatig fel gedebatteerd over de resultaten en de interpretatie daarvan. Een terugkerend discussiepunt ging over het effect van inzijing bij de verspreiding van de verontreiniging. Op basis van de resultaten van het verloop van het grondwateronderzoek is de sector van mening dat niet kwel maar inzijing de hoofdoorzaak is van de verspreiding van schadelijke stoffen. De sector ziet daarom ook peilvakverlaging als dé oplossing om de vestiging van grondgebonden teelt in de magneetlocatie Zuilichem mogelijk te maken met een minimum risico voor de emissie van schadelijke stoffen. Het waterschap is echter van mening dat hoge grondwaterstanden als gevolg van kwel en/of neerslag de belangrijkste factoren vormen ter verklaring van het verloop van de waterhoeveelheden die door de bedrijven zijn geloosd. Door het waterschap is ambtelijk afhoudend gereageerd op de suggestie voor het creëren van een verlaagd peilvak in de magneetlocatie Zuilichem. Verder heeft de sector aangegeven het oneens te zijn met het betrekken van de neerslag als verklarende variabele bij het verloop van geloosde hoeveelheden water. Het onderzoek had zich volgens de sector moeten beperken tot de vraag of er een verband is tussen kwel en/of inzijing en emissie. Op de 6^e en laatste bijeenkomst is het concept eindrapport besproken. Een kort verslag van deze bespreking is u separaat toegezonden.

Hoofdconclusies uit het emissieonderzoek

Op basis van de resultaten van het onderzoek bij de 4 bedrijven kunnen de volgende conclusies worden getrokken;

- bij alle vier locaties zijn in het geloosde drainagewater gewasbeschermingsmiddelen gevonden. In 11 tot 25% van de onderzochte monsters zijn een of meer middelen aangetoond.
- Bij alle vier locaties zijn meststoffen (fosfaat, stikstof) en sulfaat in het geloosde drainagewater gevonden. De normen voor stikstof en sulfaat door alle 4 bedrijven overschreden. De norm voor fosfaat wordt bij 2 van de 4 bedrijven overschreden.
- der herkomst van bovengenoemde stoffen is in hoofdzaak terug te voeren op bedrijfsinterne activiteiten en niet via externe aanvoerroutes (verontreinigd grondwater of inname van slootwater)
- lokale grondwaterstand en neerslag zijn de belangrijkste variabelen ter verklaring van het verloop van de geloosde hoeveelheid drainagewater in de tijd.
- een toename van de hoeveelheid geloosd drainagewater gaat gepaard met hogere emissievrachten van meststoffen en sulfaat. Bij gewasbeschermingsmiddelen is dit verband minder duidelijk.

Voor beantwoording van de vraag welke consequenties het waterschap zou moeten verbinden aan de uitkomsten dienen ook een aantal aspecten met betrekking tot landelijke regelgeving in beschouwing te worden betrokken.

Huidige en toekomstige regelgeving

Glastuinbouwbedrijven dienen te voldoen aan de regelgeving krachtens het Besluit glastuinbouw. In dit Besluit is ondermeer bepaald dat afvalwaterstromen die meststoffen en gewasbeschermingsmiddelen bevatten zoveel mogelijk via de riolering moeten worden afgevoerd. Benadrukt moet worden dat het hier gaat om een aansluitplicht voor de tuinbouwondernemer voor zover de capaciteit van de riolering dit toelaat. De realisatie van voldoende afvoercapaciteit is een verantwoordelijkheid van de gemeente op grond van de Wet milieubeheer (zorgplicht).

Het Besluit glastuinbouw zal medio 2012 op een aantal punten ingrijpend worden gewijzigd. Een belangrijke wijziging betreft de vervanging van de huidige verbruiksnormen voor meststoffen door een systematiek van emissienormen. Vrij vertaald betekent dit dat glastuinbouwbedrijven niet meer worden beoordeeld op wat er aan meststoffen wordt verbruikt maar wat er uiteindelijk wordt geloosd. De emissienormen zullen in de periode 2012-2027 gefaseerd worden aangescherpt totdat in 2027 een situatie is bereikt dat de emissie van meststoffen en gewasbeschermingsmiddelen via afvalwaterlozingen door glastuinbouwbedrijven tot vrijwel nul is teruggebracht. Om technische redenen kan de nieuwe systematiek van emissienormen voorlopig alleen worden ingevoerd voor de substraatteelt. De wetgever heeft uitdrukkelijk de bedoeling om zodra dat mogelijk is ook voor de grondteelt te komen met een systeem van emissienormen dat afbouwt naar een 0-emissie in 2027.

Tot slot moet nog worden benadrukt dat de wetgever voor wat betreft het stellen van emissienormen geen onderscheid zal maken tussen lozing op riolering of lozing op oppervlaktewater. De 0-emissie doelstelling in 2027 via lozingen van spui-/drainwater en drainagewater geldt dus ongeacht de wijze van lozing!

Verondersteld wordt dat met de emissiereductie van meststoffen tegelijkertijd de emissie van gewasbeschermingsmiddelen met eenzelfde tempo wordt teruggedrongen. Het is ook mogelijk dat de wet-

gever door aanscherping van het toelatingsbeleid van gewasbeschermingsmiddelen al op veel kortere termijn wil komen tot een 0-emissie van gewasbeschermingsmiddelen. Meer duidelijkheid hierover wordt in de loop van 2012 verwacht.

Situatie Bommelerwaard

Geconstateerd moet worden dat in de huidige situatie in de Bommelerwaard het overgrote deel van de glastuinbouwbedrijven hun bedrijfsafvalwater direct op het oppervlaktewater lozen. Deze situatie is ontstaan doordat gemeenten met medeweten en steun van het waterschap geen extra afvoercapaciteit hebben gerealiseerd om ook het bedrijfsafvalwater van glastuinbouwbedrijven via de riolering af te voeren.

Tot nu toe hebben de betreffende overheden deze keuze gebaseerd op de overweging dat het afvoeren van grote hoeveelheden kwelwater via de riolering als ondoelmatig wordt gezien. De problematiek van kwelwater is specifiek voor de grondgebonden teelt. Over de toekomstige aanpak van de ontstane situatie zal binnenkort een voorstel aan uw college worden voorgelegd. Hierin zal dan ook worden ingegaan op de mogelijke consequenties voor de hydraulische capaciteit van de RWZI's bij aanvoer van bedrijfsafvalwater van glastuinbouwbedrijven, inclusief kwelwater.

Het vervolg van dit voorstel beperkt zich tot de vraag of en onder welke voorwaarden het waterschap kan instemmen met de bestemmingswijziging voor de magneetlocatie Zuilichem tot glastuinbouwgebied.

Voorstel inzake magneetlocatie Zuilichem

Het onderzoek heeft aangetoond dat door de 4 chrysantenteeltbedrijven meststoffen, sulfaat en gewasbeschermingsmiddelen worden geloosd en dat de vracht waarmee deze stoffen op het oppervlaktewater worden geloosd sterk afhankelijk is van factoren als grondwaterstand en neerslag. De uitkomsten van dit onderzoek dienen daarom op de eerste plaats te worden gezien als een krachtig waarschuwingssignaal aan de sector om maatregelen te treffen die nodig zijn om aan de toekomstige wettelijke eisen te kunnen voldoen. Op de tweede plaats zijn de resultaten van het onderzoek ook een signaal aan gemeenten en Waterschap Rivierland dat directe lozingen van drainagewater op oppervlaktewater niet verenigbaar zijn met realisering van de waterkwaliteitsdoelstellingen. Dit geldt overigens ook voor afvalwaterstromen van substraatteeltbedrijven zoals spui-/drainwater. Daarom wordt voorgesteld dat het waterschap akkoord gaat met de bestemming van de magneetlocatie Zuilichem als glastuinbouwgebied onder de voorwaarde dat bij de inrichting van het gebied rekening wordt gehouden met de aanleg van een adequaat rioleringsstelsel voor de inzameling en het transport van het bedrijfsafvalwater van glastuinbouwbedrijven ongeacht de teeltmethode. Tevens wordt voorgesteld dat het waterschap de glastuinbouwsector er op wijst dat op bedrijfsniveau aanvullende maatregelen noodzakelijk zijn om aan de toekomstige wettelijke eisen te kunnen voldoen.

Financiële consequenties:

niet van toepassing

Juridische consequenties:

niet van toepassing

Personele consequenties:

niet van toepassing

Communicatieve consequenties:

Voorgesteld wordt om bij aanname van het voorstel in overleg met het Projectbureau Herstructurering Tuinbouw Bommelerwaard een persbericht uit te laten gaan.

Overige consequenties:

Geen

Advies van Ondernemingsraad

Advies van het Georganiseerd overleg

Advies van bestuurlijke commissie(s) en eventuele reactie

Advies/voorstel om te besluiten

Voorgesteld wordt dat het waterschap akkoord gaat met de bestemmingswijziging van het gebied Zuilichem Oost tot glastuinbouwgebied onder de voorwaarde dat het gebied wordt ingericht met een adequaat rioleringsstelsel voor de afvoer van afvalwater van glastuinbouwbedrijven. Tevens wordt voorgesteld dat het waterschap de glastuinbouwsector er op wijst dat op bedrijfsniveau aanvullende maatregelen noodzakelijk zijn om aan de toekomstige wettelijke eisen te kunnen voldoen.

Besluit

Registratie nr.: 201140411

Het Algemeen Bestuur van Waterschap Rivierenland

gelezen het voorstel van het college van dijkgraaf en heemraden d.d. 29 november 2011

gelet op het advies van de commissie(s) d.d.

gelet op de desbetreffende bepalingen van de Waterschapswet en het algemeen reglement voor Waterschap Rivierenland;

besluit:

Voorgesteld wordt dat het waterschap akkoord gaat met de bestemmingswijziging van het gebied Zuilichem Oost tot glastuinbouwgebied onder de voorwaarde dat het gebied wordt ingericht met een adequaat rioleringsstelsel voor de afvoer van afvalwater van glastuinbouwbedrijven. Tevens wordt voorgesteld dat het waterschap de glastuinbouwsector er op wijst dat op bedrijfsniveau aanvullende maatregelen noodzakelijk zijn om aan de toekomstige wettelijke eisen te kunnen voldoen.

aldus besloten in de vergadering d.d.

het Algemeen Bestuur voornoemd,
de secretaris-directeur,

de voorzitter,

drs. H.C. Jongmans MPM

ir. R.W. Bleker.